

N:o 18.

Ank. till Riksd. Kansli d. 3 Febr. 1868, kl. 6 e. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Riksdagen, angående öfverlåtelse till enskildt bolag af Ronneby helsobrunn i Ronneby socken, Medelstads härad och Blekinge län; Gifven Stockholms Slott den 24 Januari 1868.

Uti en till Kongl. Maj:t ingifven underdånig ansökning hafva tre af hufvudstadens läkare, Professorerne P. H. Malmsten, C. Santesson och H. A. Abelin, äfvensom Häradshöfdingen F. Holmqvist anført, att ehuru de helsokällor, hvilka finnas vid Ronneby, tillföra ett vatten, som till dess beståndsdelars egendomliga beskaffenhet och halt väsentligen skiljer sig från andra inom och utom riket kända mineralvatten och utöfva en särdeles kraftig och välgörande inverkan vid åtskilliga sjukdomars botande, dessa källor likväl äro med hänseende till deras helsogifvande egenskaper alltför litet anlitade, till följd deraf att på stället saknas både tillräckligt utrymme och i öfrigt sådana anordningar, som af nutiden fordras. Detta förhållande, hvilket måste beklagas, skulle dock, enligt sökandernes tanke, utan tvifvel blifva förändradt, om Ronneby brunns- och badinrättning försattes i det skick, att den kunde emottaga ett större antal besökande och, sedan den blifvit mera bekant för utlandet, äfven åt sjuke derifrån bereda en nu nästan obegagnad hjälp. I ändamål derför att denna naturens rika gåfva måtte kunna tillgodogöras menskligheten i större mått och omfång än hittills, hafva sökanderne hos Kongl. Maj:t anhållit, att ifrågavarande brunns- och badinrättning, hvilken nu tillhör Kronan, finge öfvertagas af ett bolag med förbindelse att utvidga inrättningen och fullt syftesenligt ordna densamma såväl till byggnader som anläggningar, på det att sedermera dess verksamhet måtte med större omfattning kunna till allmän båtnad fortsättas under den

Bih. till Riksd. Prot. 1868. 1 Saml. 1 Afd. 8 Häft.

kontroll, Kongl. Maj:t funne för godt föreskrifva; erbjudande sig sökanderne att söka bilda ett aktiebolag, som dels utfäste sig att uppfylla nämnda förbindelse och att vid helsobrunnen lemna kostnadsfri vård åt visst antal fattiga sjuke, dels åtogo sig inrättningens nuvarande skuld, emot det att åt bolaget nådigst öfverlätas Kronans rätt till helsobrunnen med jordområde, byggnader och andra tillhörigheter, äfvensom bolaget medgäfvos att genom sin Direktion antaga Brunns-intendent, sedan rörande dennes kompetens Sundhets-kollegium afgifvit yttrande; allt på sätt härom och i afseende å andra förekommande omständigheter, såsom afgifter af besökande m. m., borde närmare stadgas i bolagsreglorna, hvilka skulle Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande underställas.

Af handlingar, fogade vid ansökningen, äfvensom af yttranden deröfver, hvilka dels Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och dels Brunnsdirektionen afgifvit, inhemtas hufvudsakligen, att brunnsegendomen, som är belägen vid Rottneån omkring 4,000 fot öster från Ronneby köping och en fjerdedels mil från åns utlopp i Östersjön, består af två delar, belägna den ena söder och den andra norr om åbyggnaderna och trädgården till kronoskattehemmanet $\frac{1}{6}$:dels mantal N:o 34 Bålebro, numera enligt Kammar-kollegii utslag den 27 April 1807 kalladt Carlstorp; att *A. södra delen* utgöres af två jordrymder, nemligen:

a) *gamla brunnen*, angående hvilken upplyst blifvit, att genom afhandling den 12 April 1727 dåvarande innehafvaren af Bålebro, hvilket då ännu icke var till skatte försåldt utan af krononatur, Amiralitets-kapitenen H. Schlyter dels försäkrat Brunns-medicus i Ronneby, Apothekaren Ferber, att icke vara honom hinderlig vid den å hemmanets egor uppfunna surbrunns vidare inrättande och dels lemnat Ferber tillstånd att få af hemmanets utmark ingärda "400 alnar i qvadrat"; att Länsstyrelsen, till hvars pröfning afhandlingen öfverlemnats, genom resolution den 24 samma månad i så mätto dertill samtyckt, att Ferber erhållit tillåtelse att af Bålebro kronohemmans utmark, som fanns vara ringa nyttig och således kunde utan skada för hemmanet umbäras, intaga "400 qvadratalnar", dock utan att sådant fick föranleda minskning af hemmanets vanliga utskylder eller båtsmanshåll; att uti yppad tvist om eganderätt till brunnen med dess åbyggnader Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom utslag den 19 Januari 1776 stadgat, att helsobrunnen med deromkring belägna 400 qvadratalnar, som utgjorde brunnsgård, vore Kronans ovillkorliga egendom och en pur kronolägenhet, den någon enskild icke egde rätt sig tillegna; att detta beslut af Kongl. Maj:t genom resolution den 5 November 1779 ansetts vara både lagakraftvunnet och välgrundadt; att Kongl. Maj:t genom utslag den 4 Oktober 1780 vid pröfning af en utaf Carl Rundborg, såsom egare till det dåmera till skatte försålda hemmanet Bålebro, gjord ansökning att, utan hinder af hvad sålunda stadgats, få om eganderätten till helsobrunnen med Brunns-intendenten vid vederbörlig domstol tvista, denna anhållan afslagit under förklarande, att resolutionen den 5 November 1779 borde lända till underdånig efterrättelse; att sedan genom instämning till Häradsrätten påstående väckts, bland

annat, dels af Kronan och Brunnsdirektionen om åläggande för Kofferdiskepparen Nils Espersson, såsom egare till Bålebro eller Carlstorp, att till helsobrunnen afträda hvad utaf dess område bruste i en jordrymd af "400 alnar i kvadrat" och dels af Espersson om Brunnsdirektionens förpligtande att till honom afträda så mycket af helsobrunnens område, som öfverstege "400 kvadratalnars areal", så har Häradsrätten genom utslag den 31 Oktober 1823 ogillat de ömsesidiga påståendena, i följd hvaraf brunnsplanen komme att förblifva såsom den dittills varit med staket från Carlstorps egovälde skiljd; och att detta beslut blifvit af Lagmansrätten den 15 September 1824, af Hofrätten den 25 November 1825 och af Kongl. Maj:t genom nådig dom den 26 Juni 1828 fastställt.

Den sålunda omtvistade brunnsplanen uppgifves innehålla 1 tunne-8 kappe-land uti en vid ansöknings bilagd promemoria, hvaruti äfven nämnes att egaren till Carlstorp anser sig ega grundade anspråk på eganderätt till planen och derå befintliga helsokälla, af skäl att jorden icke undantagits vid hemmanets skatteförsäljning, att de i administrativ väg i afseende på eganderätten meddelade beslut icke skulle vara för Carlstorps egare bindande och att 1828 års dom väl bestämde egovidden, men icke afgjorde eganderättsfrågan, hvaremot Brunnsdirektionen i dess yttrande, jemte upplysning att brunnsplanen blifvit år 1829 af vederbörande landtmätare efter Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förordnande samt i närvaro af Brunnsdirektionen och egaren till Carlstorp uträknad och på karta utlagd, förmått sig vara af den tanka att, jemlikt de företedda handlingarne, intet tvifvel förefunnes om Kronans goda rätt till den så kallade gamla brunnen.

b) $\frac{9}{4008}$ mantal af hemmanet Carlstorp, inköpt af Direktionen den 12 November 1846 för 1,200 Riksdaler Riksgälds, enligt Häradsrättens derå den 21 September 1848 utfärdade fastebref, hvilken jordrymd innehåller omkring $\frac{2}{3}$:dels tunland och är utlagd till brunnsparck; samt:

att *B. norra delen* utgöres af en till rymden icke uppgifven lägenhet, kallad Hästhagen, afsöndrad från Ronneby gamla stadsjord eller N:o 121 Ronneby Bräknegård, hvilken af enskild man, nuvarande ordföranden i Brunnsdirektionen, Häradshöfdingen M. Gadd blifvit genom gåfvobref den 6 November 1857 med vissa vilkor under full eganderätt donerad till helsobrunnen, som derå den 14 Juli 1862 erhållit första laga uppbud; varande vid donationen fästade de vilkor, dels att Direktionen åligger uppfylla ett samma dag emellan gifvaren och lägenhetens förra innehafvare, enkan Ekholtz, upprättadt kontrakt och dels ett efter hennes död och upphörande af afgifterna till henne samt sedan hennes och hennes aflidne man S. C. Ekholtz' rättsinnehafvare erhållit ett belopp af 100 R:dr Banko, Direktionen årligen skall utgifva 150 Riksdaler Riksmünt till understöd åt två eller tre flitiga och behöfvande ynglingar, som begagna undervisningen i en blifvande apologistkola i Ronneby; dock att denna afgift, om brunnsinrättningen i en framtid icke skulle bära sig så att den förmådde utan svårighet densamma utbetala, må antingen till en del eller helt och hållet efter Direktionens bestämmande och bepröfvande försvinna.

Å *södra delen* äro uppförda:

- 1:o öfverbyggnad till helsokällan;
- 2:o det äldre badhuset;
- 3:o brunnssalong;
- 4:o fattighus;
- 5:o boningshus för brunnsskänken; samt
- 6:o materialbod och diverse byggnader;

och å *norra delen*:

- 1:o det nya badhuset och
- 2:o en ekonomibygnad.

Vidare uppgifves i handlingarne att alla åbyggnaderna äro utmärkt väl underhållna och brandförsäkrade till värde af . . . . . 51,000 R:dr
 så att om dertill lägges värdet af jorden . . . . . 12,000 »
 och af inventarierna . . . . . 4,800 »

så utgör värdet af den egendom, brunnssinrättningen innehar och dis-
 ponerar . . . . . 67,800 R:dr

hwaremot den häftar för en skuld af omkring 19,500 R:dr; att årliga afgiften till enkan Ekholtz, som är 64 år gammal, utgör 225 R:dr och att vid den donerade lägenheten äfven häftar en annan årlig afgift till enkan Anna Ringström med 70 R:dr R:mt, hvilken likväl år 1874 upphör.

Brunnsdirektionen, för hvilken instruktion är af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 30 Mars 1843 utfärdad, utgöres enligt densamma af åtta personer nemligen dels en ordförande och sex ledamöter, dem Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utser och dels Brunnsintendenten, som är af Sundhets-kollegium förordnad. Öfverinseendet öfver brunnen tillhör Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som eger rättighet affordra Direktionen redogörelse för dess åtgärder. Angående brunnens begagnande i medicinskt hänseende med hvad dertill hörer eger Intendenten ordna och ombestyras med skyldighet att därför inför Sundhets-kollegium redogöra. Direktionen ansvarar för kassan och aflemnar fullständig redovisning vid hvarje års slut till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Öfver brunnens tillhörigheter skall finnas fullständigt inventarium och få nybyggnader ej uppföras förr än kostnadsförslag och ritning deröfver blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvade. Direktionen bestämmer i hvad mån fattiga och obemedlade må utan betalning begagna brunnen eller njuta understöd samt bestämmer priset för vatten och badgyttja, som hemtas, men å öfriga afgifter utfärdas taxa af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, till hvilken Intendenten bör efter hvarje termins slut aflemna rapport om brunnsgästernas antal jemte anmälan af kassören om inkomster och utgifter under brunnsterminen.

Brunnsgästernas antal har på sednare tider i allmänhet uppgått till omkring 1,200, hvaraf omkring 1,000 varit betalande, hvarförutom ungefär 150 personer i orten hemtat vatten till drickning i hemmen. I fattighuset inrymmas dels 20 fattiga

brunnsgäster, som emot en inträdesafgift af 10 R:dr under brunnstiden erhålla allting fritt af brunnsinrättningen och dels 30 likaledes fattiga brunnsgäster, som sjelfva bekosta sig föda, men, emot en inträdesafgift af 3 R:dr, hafva allt öfrigt fritt. Räkenskaperna före år 1864 visa stigande behållning, som, år 1843 belöpan- de sig till endast 1,047 R:dr 18 skill. 8 runst. Banko, motsvarande 1,581 R:dr 6 öre R:mt, uppgått år 1862 till 4,681 R:dr 42 öre och år 1863 till 5,359 R:dr R:mt. Till följd af den Ronneby köping i April månad 1864 öfvergångna eldsvåda hafva brunnsterminerna för sistnämnda och nästpåföljande år visserligen lemnat vida mindre behållningar, men dessa hafva dock varit tillräckliga till nödiga reparationer och godtgörande af ränta å skulden.

Brunnsdirektionen har uti sitt i ärendet afgifna yttrande anført, att man ej utan skäl skulle kunna framställa den frågan, huru det kommit sig att en brunn med så utomordentliga egenskaper som Ronneby icke redan blifvit en af de märk- värdigaste och mest besökta i Europa, att svaret härå låge deruti att våra egna berömda läkare lemnat föga uppmärksamhet åt densamma och att den, ehuru underdånig framställning derom varit gjord, icke hugnats med något anslag af all- männa medel, utan helt och hållet lemnats åt sig sjelf och den långsamma ut- veckling, som enskilda personers omtanke kunnat bereda, att klart vore det icke så borde förblifva och att Direktionen, som i högsta måtto nitälskade för brunns- inrättningens förkofran, med största intresse genomläst den underdåniga ansöknin- gen och tillstyrkte dertill nådigt bifall under den säkra tillförsigt, att brunnen då inom kort skulle vinna den ryktbarhet, den ostridigt förtjenade, och derigenom komma att beredas oberäkneliga fördelar ej allenast för Ronneby köping, som thy förutan hade svårt att resa sig från den stora olycka, densamma nyligen öfvergått, utan ock för kringliggande orter samt närmast belägna städer Carlskrona och Carls- hamn. För att uppnå ett sådant ändamål erfordrades dock åtskilliga arrangemen- ter, som medförde betydliga penningutgifter, och vore det i sådant afseende enligt Direktionens åsigt först och främst nödigt, att brunnsens egoområde utvidgades ge- nom inköp antingen af egendomen Carlstorp eller af en jemväl närbelägen egen- dom Rönninge eller ock utaf vissa delar af den på andra sidan af ån midt för brun- nen belägna egendomen Fridhem; vidare att en eller två mindre ångbåtar anskaf- fades för att emot billiga afgifter frakta brunnsgäster och andra trafikerande till och från brunnen m. m.; samt att två rymliga bassiner anlades vid stranden af saltsjön. Dessa och i öfrigt erforderliga åtgärder skulle med lätthet kunna vidta- gas af ett enskildt bolag, hvars angelägenheter leddes af en nitisk och oegennyttig Bestyrelse med tillräckliga medel, men hade deremot stora svårigheter att bekämpa, om de skulle utföras under besvärliga kontroller för Statens räkning. Brunnsdi- rektionen tillstyrkte slutligen att jemte nådigt bifall till den underdåniga fram- ställningen det blifvande bolaget skulle medgifvas rättighet att utan någon slags ersättning öfvertaga brunnsens alla så fasta som lösa tillhörigheter emot skyldighet;

1:o att bolaget ikläder sig, en för alla och alla för en, att godtgöra brunns-

inrättningens skulder och ansvara för densammas öfriga förbindelser enligt ofvan åberopade handlingar, med det förbehåll, att afgiften till Ronneby skola borde utgå ovilkorligen så snart bolaget efter enkan Ekholtz' död hade sex procent på inskjutna penningar;

2:o att bolaget åtager sig att i likhet med hvad hittills egt rum lemna bostad med säng, underhåll, läkarevård, medikamenter, mineralvatten och bad under 28 dagar åt 20 fattighjon emot erhållande af 10 R:dr, som hvarje person inbetalar; vidare mineralvatten, bad och bostad med säng åt 36 obemedlade emot 3 R:dr för hvardera samt fritt vatten och fria bad åt 160 å 170 dylika personer;

3:o att bolaget, då det får utan ersättning öfvertaga brunnsens alla tillhörigheter, lemnande efter afräkning af skulder en behållning af minst 45,000 R:dr, icke får utöfver räntan på inskjutna medel påräkna någon utdelning förr än alla för brunnsinrättningen nödiga arrangementer, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Direktionen här ofvan antydt, blifvit fullbordade, hvaröfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bör hålla hand och, om tvist dervid uppstår, densamma genom kompromiss afgöras;

4:o att Bestyrelsen antager brunnsintendent, sedan Sundhets-kollegium rörande dennes kompetens afgifvit yttrande, med rättighet för Bestyrelsen jemväl att, utan uppgifna skäl, skilja honom från befattningen, då Bestyrelsen finner honom icke vara dertill lämplig;

5:o att, om bolaget visar försumlighet och vårdslöshet i fullgörande af de vilkor, som det åtagit sig, hvilken fråga afgöres genom kompromiss, bolaget då får till Kronan återlemna allt i samma skick, som det emottagits, med rättighet för Kronan att, om den så för godt finner, lösa till sig efter laga värdering eller annan lämplig grund verkställda förbättringar och de jordlotter, som möjligen blifvit af bolaget inköpta.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har uti sitt yttrande åberopat hvad Brunnsdirektionen i ämnet anført, utom hvad angår fria bad åt 160 å 170 personer, i hvilket hänseende Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hemställt, att bolaget bör tillförbindas att, på sätt efter hvad brunnsintendenten upplyst hitintills skett, åt högst 160 obemedlade personer lemna fria bad i den mån sådant kan ske utan hinder för betalande badgäster.

Kammar-kollegium, hvilket jemväl i ärendet afgifvit utlåtande, har deruti upplyst, att $\frac{1}{6}$ mantal N:o 34 Bålebro blifvit den 13 Juni 1752 till skatte försäldt, men att hvarken af den skattevärdering den 23 Maj 1749, som föregått detta skatteköp, eller af öfriga detsamma rörande handlingar någon upplysning vinnes om den å hemmanets egor redan då anlagda Ronneby helsobrunn, hvilken såsom särskild lägenhet aldrig varit i jordeböckerna införd och hvarom ej heller öfriga handlingar i Kollegium något innehålla.

Vidare har Kammar-kollegium anført, att brunnsens eganderätt till de här ofvan under A b och B omnämnda lägenheter torde vara ostridig, hvaremot, enligt

hvad här förut är anmärkt, tvist möjligen uppstår om brunnens öfriga område eller det som beskrifvits under A a. Om detta område har, enligt hvad Kollegium inhemtat, på 1770-talet varit anhängig en rättegång, som icke med ett ord omnämnas i den genom 1828 års nådiga dom afgjorda tvist, och hvilken Kollegium ansett sig böra omförmåla, då den för bedömande af frågan om eganderätten till jorden möjligen kunde vara af inflytande, Berörda rättegång hade förts emellan Brunnstendenten Doktor Lars Gistrén och hans efterträdare i tjensten, Doktor Arvid Faxé, å ena, samt egaren till hemmanet Bålebro, Sadelmakaren Carl Nilsson Rundborg, å andra sidan, ömsom kärande och svarande, angående »eganderätten till den plan och jordtrakt, som till samma (Ronneby) brunn nu är intagen och dertill nyttjas». Enligt Häradsrättens beslut den 24 Mars 1772 har vice Kommissionslandtmätaren C. M. Nyman den 24 Juli samma år öfver platsen upprättat karta och uträknat dess areal, hvilken befunnits vara $18,036\frac{1}{4}$ kvadratalnar eller 1 tunne- $9\frac{12}{25}$ kappland och således icke utgjorde hvarken 400 kvadratalnar eller 400 alnar i kvadrat, utan vore »både större och mindre än upplåtelsebrevet af den 12 och stadfästelsen derpå af den 24 April 1727 innehållan» såsom det heter i den Rundborg och Faxé emellan den 24 Mars 1773 upprättade förening, af innehåll, bland annat: att det oakadt skulle platsens rymd förblifva så stor, som den då vore, nemligen $18,036\frac{1}{4}$ kvadratalnar eller 1 tunne- $9\frac{1}{2}$ kappland, dock på det sätt, att planen, som då vore irregulier, skulle af Nyman på gemensam bekostnad utstakas till regulier och riktig parallelogram, så att fyra hörnpunkter kunde då och framdeles determinera gränserna för brunnsplanen sålunda, att samma parallelogram till sin rymd blefve lika med den dåvarande eller $18,036\frac{1}{4}$ kvadratalnar; för verkställighet hvaraf vidare föreskrifvits, att linierna i norr och söder skulle tagas så, att husen på brunnsplanen och främre gångarne och alléerna icke rubbades, men de fyllnader, som på sidorna togos af Rundborgs egor utom då varande brunnshägnaden, ersattes af planen vid vestra linien, hvarest utläggning till Bålebro borde ske; att Rundborg förbehållit sig såsom jordskyld för planen årligen vid brunnsdrickningens slut undfå 10 daler silfvermynt; att om så hända skulle, att brunnen icke på stället och inom denna brunnsplan kunde existera, skulle hela planen tillfalla hemmanet Bålebro utan åtal eller klander, då nämnda jordskyld af sig sjelf komme att försvinna och att med dessa och flera upptagna vilkor Rundborg afsade sig och sina efterträdare all pretention till brunnsplanen och uppdroge densamma åt Faxé och dess efterträdare till brunnsintendentskapet. Denna förening, dervid t. f. kronoombud icke haft något att påminna, har Häradsrätten till efterrättelse brunnsintendenten och Bålebro hemmansegare emellan då och framdeles, genom utslag den 3 April 1773 under doms kraft gillat och fastställt; varande efter detta Häradsrättens utslag af Landtmätaren Nyman den 3 April 1775 tecknadt, att ingen af parterna varit angelägna att låta föreningen gå i någon verkställighet, sedan den projekterade utstakningen af planen ad interim samma år och månad (förmodligen 1772 eller 1773) utvistes, hvarför han icke kunnat sig med någonting befatta, utan måst med förrättningen upp-

höra; och gifva handlingarne till Kongl. Brefven den 12 September 1776 och den 5 November 1779 vid handen, att föreningen äfven blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den 16 April 1773 fastställd.

I sammanhang härmed ansåg Kollegium böra anmärkas, att i akten till 1828 års nådiga dom finnes ett instrument öfver en af Kommissionslandtmätaren J. A. Holmberg den 23 December 1822 verkställd uträkning af brunnsplanen, som befunnits innehålla en rymd af $17,272\frac{1}{2}$ kvadratalnar eller 1 tunne- $7\frac{23}{48}$ kappland således något mindre än den areal, som både uti förenämnda promemoria upptages och i 1772 års beskrifning omförmäles.

För den händelse nu, att Kongl. Maj:t skulle finna Ronneby brunn med dess såväl fasta som lösa tillhörigheter böra till sökanderne eller ett blifvande bolag öfverlätas, hemställde Kammar-kollegium att, då vid detta tillfälle icke kunde pröfvas hvilkendera, brunnen eller hemmanet Carlstorp, ifrågavarande jord borde med eganderätt tillhöra, en sådan upplåtelse, hvad fastigheterna anginge, måtte ske endast »med den rätt de af Kronan egas och besittas», på det Staten må blifva från allt hemulsanspråk i fråga derom befriad; och har Kammar-kollegium, som beträffande sättet för brunnsintendentens antagande ansett det icke tillhöra Kollegium att afgifva utlåtande, för öfrigt hufvudsakligen instämt i hvad brunnsdirektionen föreslagit, endast med följande tillägg och förändringar:

att någon ändring i hvad för närvarande eger rum i afseende å den vård och det underhåll, som egnas fattiga brunns-gäster, väl icke nu torde böra föreskrifvas, men deremot vid öfverlåtelsen fästas det förbehåll, att på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning framdeles må bero att om slik ändring efter sig företeende omständigheter förordna;

att i stället för det af brunnsdirektionen föreslagna stadgande, att bolaget icke skulle få utöfver räntan å tillskjutna medel påräkna någon utdelning förr än alla för brunnsinrättningen nödiga arrangementer, i enlighet med den af Direktionen lemnade antydning, blifvit fullbordade, borde enligt Kollegii åsigt föreskrifvas, att bolaget icke må utöfver räntan å insatta medel uppbära någon utdelning förr än styrkt är, att ett visst belopp, t. ex. $\frac{2}{3}$:delar eller 30,000 R:dr af den nuvarande brunnsinrättningens behållning utaf minst 45,000 R:dr, som bolaget får emottaga, blifvit använda till brunnsinrättningens utvidgande och försättande i det förbättrade skick, som med upplåtelsen deraf till bolaget åsyftas, och hvilket skulle tillhöra Sundhets-kollegium att, efter Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes hörande, bedöma;

att i fråga om den kompromiss, till hvars pröfning härutinnan möjligen uppkommande tvister skulle hänskjutas, stadgas borde, att den skall vara sammansatt af fem personer, som utses: två af bolaget, två af Sundhets-kollegium och den femte, såsom ordförande, af Häradsrätten; samt att kompromissens beslut skall vara ovilkorligen bindande;

att taxa å alla afgifter, af hvad slag de än vara må, borde, efter förslag af bolaget

bolaget och sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Sundhets-kollegium blifvit hörda, af Kongl. Maj:t i nåder fastställas;

att inseendet öfver brunnsinrättningen och öfver huru bolagets skyldigheter uppfylldes borde tillhöra Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i första och Sundhets-kollegium i andra rummet, till följd hvaraf bolaget borde åligga att för hvarje år till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifva en fullständig berättelse om brunnsinrättningen i alla dess delar för att af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med eget utlåtande till Sundhets-kollegii pröfning öfverlemnas; samt

att bolagsreglorna borde, på sätt sökanderne ock ansett, Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas.

Slutligen har äfven Sundhets-kollegium blifvit i frågan hört och dervid, instämmande för öfrigt i hvad Kammar-kollegium hemställt, i nedannämnda hänseenden anfört:

att, beträffande det antal mer eller mindre medellösa, åt hvilka brunnsinrättningen må hafva åliggande att lemna vare sig fullständig vård och underhåll å brunnslazarettet eller endast fri vattendrickning och fria bad, Kollegium ansåg sig böra fästa uppmärksamhet derpå, att enligt brunnsdirektionens förslag det nya bolaget skulle i berörda afseende prestera åtminstone detsamma som nu lemnades, nemligen efter Direktionens uppgift:

a) bostad, säng, underhåll, läkarevård, medikamenter, mineralvatten och bad för 20 personer under 28 dagar emot en afgift af 10 R:dr personen.

b) bostad med säng, mineralvatten och bad emot en afgift af 3 R:dr personen för 36 personer; samt

c) fritt vatten och fria bad åt 160 eller 170 personer eller tillsammans 216 eller 226 gratister. Men då brunnsintendenten i bifogad reservation upplyst, hvilket ock öfverensstämde med hans till Sundhets-kollegium insända årsberättelser att hittills *på sin höjd* 25 fria bad dagligen (= på 28 dagar 700 bad) kunnat utan intrång för de betalande utdelas bland dessa 216 eller 226 personer, hvilket vill säga detsamma som att endast 25 fattiga kunnat erhålla ett bad hvar dagligen eller af 216 personer vardera endast tre bad under hela brunnsterminen samt, på sätt häraf visade sig, åliggandet att lemna fria bad åt 160 personer vore alltför obestämdt, enär å ena sidan vardera af dem, som sägas erhålla bad, kunde afspisas med 2 eller 3 bad under hela brunnsterminen och å den andra samma föreskrift möjligen kunde tolkas derhän, att hvar och en borde få åtminstone ett bad om dagen (hvilket gör 4,480 bad för hela terminen), så ansåg Kollegium nödigt, att bolagets skyldigheter i förevarande hänseende närmare bestämdes och föreslog således att för närvarande bolaget tills vidare måtte åläggas följande förbindelser: a) att åt 20 personer under en brunnstermin af 28 dagar bekosta bostad, säng, underhåll, läkarevård, medikamenter och helsovatten, emot en afgift af 10 R:dr för personen; b) att åt 36 personer under en lika lång brunnstermin bestå bostad med säng och

helsovatten emot en afgift af 3 R:dr personen; c) att hvarje sommar under samma brunnstermin lemna fri drickning af helsovattnet åt 160 personer samt minst 700 badhuskarbad, att, enligt brunnsläkarens förordnande, fördelas till sådana, som funnos företrädesvis vara i behof deraf bland såväl nyssnämnda två kategorier af mindre bemedlade som ock, så långt det anslagna antalet bad för öfrigt medgäfvé, äfven till obemedlade, hvilka icke erlade någon afgift; samt

att, i fråga om sättet för brunnsintendentens antagande, Kollegium hemställde, att bland vilkoren vid brunnsens öfverlåtande stadgas mätte, att brunnsintendenten vid helsobrunnen skall på brunnsdirektionens förslag förordnas af Sundhets-kollegium tills vidare eller intill dess nytt förslag derom från Direktionen inkommer.

Efter inhemtande af hvad sålunda blifvit af vederbörande anfördt och upplyst har Kongl. Maj:t tagit förevarande ärende i nådigt öfvervägande; och som Kongl. Maj:t, lika med de i ämnet hörda myndigheterna, anser det kunna antagas, att Ronneby helsobrunn, om den, såsom ifrågastäldt blifvit, åt enskildt bolag upplåtes, skulle blifva försatt i ett mera tidsenligt och dess utmärkta egenskaper bättre motsvarande skick samt således komma att medföra ett allmännare gagn än hittills varit fallet; alltså vill Kongl. Maj:t härmed hos Riksdagen äska det medgifvande att Kongl. Maj:t må utan särskild köpeskilling öfverlåta nämnda brunn med dess såväl fasta som lösa tillhörigheter, fastigheterna dock endast med den rätt, hvarunder de af Kronan egas och besittas, till det bolag, som, försedt med af Kongl. Maj:t godkända bolagsreglor, vill öfvertaga brunnen jemte skyldighet dels att svara för dess nuvarande skulder och öfriga förbindelser af hvad namn och beskaffenhet de vara må, dels att utvidga brunnsinrättningen till såväl byggnader som anläggningar, dels äfven att densamma vårda och förvalta enligt de bestämmelser, som i sådant hänseende komma att af Kongl. Maj:t meddelas och hvaribland särskildt bör intagas förpligtelse för bolaget att åt visst antal meddellösa vid brunnsinrättningen lemna kostnadsfri vård och underhåll.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas det Utskott, dit frågan varder af Riksdagen öfverlemnad; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

C A R L.

Gust. af Ugglas.

Utdrag af Protokollt öfver Finans-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 24 Januari 1868.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Herr Statsministern för Utrikes Ärendena Grefve *Munderström*,
Statsråden: Herr Grefve *von Platen*,
Friherre *af Ugglas*,
Lagerstråle,
Bredberg,
Thulstrup,
von *Ehrenheim* och
Abelin.

Statsrådet *Carlson* anmäldes vara af sjukdom hindrad att tillstädeskomma.

Efter verkställd justering af protokollet öfver Finans-ärenden för den 16 innevarande månad, föredrog Departements-chefen, Statsrådet Friherre af Ugglas följande mål, nemligen:

Departements-chefen uppläste härefter till justering förslag till de nådiga Propositioner, som borde till Riksdagen aflåtas i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nedannämnda dagar fattade beslut, nemligen:

a) den 22 November 1867, angående öfverlåtelse till enskildt bolag af Ronneby helsobrunn i Ronneby socken, Medelstads härad och Blekinge län;

Och behagade Hans Maj:t Konungen, enligt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag samt förordna att i enlighet dermed nådiga Propositioner, sådana de finnas detta protokoll bilagda, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
Axel Ädelgren,